

ВОЛЬНАЯ Беларусь

Тыднёвік палітычны
і літэратурны.

Умовы падпіскі:

На год.....12р. —

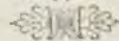
Напоўгода.... 7р —

На 1 мес.... 1р 50к.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: г. Мінск Захаравская, 18. Тэл. 776.

Перамена адрэсу 50 к.

Год выдання II.

Ніхай жыве Вольная Беларусь!

Зьмест № 13: Памяткі старасьв. бел. мовы і пісьменства; Прыфрантавы рубеж на Беларусі, нататкі і ўражэньні З. Бядулі; Сымон музыка, поэма Я. Коласа; Апанас дзядзька Пранука, верш Старога Уласа; Немаю, апаэд. Я. Касцюка; Аб зайздрацы, гімн Я. Шпета; Кроніка, і др.

№ 13. 1918 г. 14-го красавіка 1918 г. № 13.

Памяткі старасьвечкай беларускай мовы і пісьменства.

II.

(Безуспышныя змаганні з пачатку з чымісьці рыцарствам, а потым з Масквою, прымусілі, як ведама, Вялікае Князьство Беларуска-Літоўскае злучыцца з Польшчай, але думка аб дзяржаўнай незалежнасці ніколі ні пакідала нашых продкаў. Пры першай злучнасці яны стараліся вызваліцца с-пад Польшчы і вярнуцца к даўнейшаму незалежнаму дзяржаўнаму бытаванню. Аб гэтым сведчыць і ніжэй выдрукаваны дакумент, або нешта на кшталт дакладной запіскі, наладзенай у 1526-м г. прадстаўнікамі беларуска-літоўскага княства каралю Зыгмунту Старому.

Зыгмунт-Аугуст назначаны быў асобным ад Польшчы каралем на Беларуска-Літоўскае князьство (1526-9) г. Яго ўрочыста ўзвылі на прэстол, а потым рабіліся розныя хітрасці, каб каранавань яго княжацкім вяноўм. Зыгмунт Стары, выхаваны на Беларусі, шчыра любіў сваё князьство і ўсёю душою спачувваў дамаганням яго незалежнасці. Ён аднавіў усе грамадзянскія правы, якіх у свой час былі пазбаўлены ўсе ні-каталікі у Беларуска-Літоўскім князьстве, абкружыў сябе пратэстантамі, каб памешчыць польскі ўплыў на ўрад, і крыхем ажаніўся з сястрою вяліможнага пратэстанта Радзівіла—Барбарою. Элемент польскасці такім чынам пішчыўся да звання, а разам з тым разрушаўся і саюз з Польскім каралеўствам.

Само сабою разумеецца, што пад такімі намірыцца з такім станам рэчы і дакладалі ўсіх сілаў, каб перашкодзіць гэтаму. Дзякуючы іх старанням, наша рымскі прыслаў меч Зыгмунту, прапануючы яму звышчыць усіх гэрэтыкоў (пратэстантаў). Каталіцкі віленскі біскуп ўрочыста заступіў дарогу Зыгмунту, калі ён ехаў у пратэстанцкую царкву, каб пабачыць пратэстанцкае набажэнства. Таемны шлях з Барбарай зрабіўся мэтаі фанатычных нападаў. Мяжкі і вірашчы Зыгмунт-Аугуст стаў хістацца і халадзец да Літвы-Беларусі.

Тым часам, у Польшчы памер кароль, і Зыгмунт-Аугуст на моцы старога звы-

чаю выбран быў польскім каралем. Ён ні меў ні брата ні сына, дзеля чаго Беларуска-Літоўскае князьство ні магло адтрымаць сабе асобнаго караля і панаволі збліжалася з Польшчай праз аднаго гаспадары. Такім чынам, мары аб поўным аддзяленню ад Польшчы і аб поўнай палітычнай незалежнасці разбіваліся на друзлі. Скончылася тым, што пры Зыгмунту Старым Беларуска-Літоўскае Князьство ні толькі ні вызвалілася с-пад Польшчы, а да рэшты злучылася з ёю і аканачальна страціла сваю дзяржаўную незалежнасць на моцы Люблінскае вуніі 1569-го г..

Ніжэй выдрукаваны дакумент можна аднесці к ліку апошніх прапаву дзяржаўнай незалежнасці у Беларуска-Літоўскім князьстве).

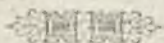
«За слаўнае паміці дзеда вашае міласці каралі Уладзіслава, а за стрый вашае міласці вялікаго князя Вітаута, маючы бачнасць ацц сьвяты панев і цэсар хрысціянскі на знаменітасць учынкаў вялікаго князя Вітаута а на сталасць і моцнасць яго праціўку панства, а к таму маючы бачнасць на зацясць панства таго вашае міласці вялікаго княства Літоўскаго, паслалі былі ацц сьвяты панев і цэсар каруну вялікаму князю Вітауту да таго там панства вашае міласці атчызнаго—вялікаго княства Літоўскаго. А у том вялікі князь Вітаут с сьго сьвета зышоу, каруны тае ні даждаўшы, каторай-ж ужо была на дароце і загімавалі не панове паліцы і да тых часоў не выдаці ні хаця і ні зычат тае чці панству вашае міласці атчызнаму. Таму-ж панове іх міласці рады вялікаго княства Літоўскаго,—служі вашае міласці,—вяліка ся дывуют, іж брація іх, панове паліцы, ім хрысціянам а браці сьвай, таго ні хацелі зычыць, а цяпер ні забараняют таго тым адшчаненцам, Маскве. *) Ні хацелі іх міласці радзіць у том вашай міласці, абы тот пасол паневскі ні быў прымушчан так латве с такавым насельствам да Масквы; а ліж бы ваша міласці рачылі а том добрэ разважыці і паразумеці з радамі вашае міласці вялікаго княства Літоўскаго. Але надобна іх міласці, панове рады каруны польскае, зычут таго

*) Гэта гаворыцца аб тым, што наша паслаў сваіх прадстаўнікоў да Маскоўскаго князя Васілія; продкі нашыя баіліся, каб наша ні дау каралеўскае кароны Маскоўскаму князю.

умысьлене таму адшчаненцу,—міма панство вашае міласці атчызнае, для таго, абы тое панство вашае міласці было у паніжэньню, ажэбы уцелена ім у каруне, а што-ж ся ові (яны) даўно праціуюць, хацячы дзедзіцтва вашае міласці прыулашчыці ту,—к князьству каруны Польскае. У чом-жа казалі вашу міласць пакарне прасіці іх міласць, брація ваша, —служі вашае міласці прыражоныя,—абы ваша міласць ні рачылі таго паном польскім пад намі зычыці, жэбы іх міласць —служі прыражоныя вашае міласці—мелі быці подданы к каруне польскай. А зулашча, рачылі-бы ваша міласць таго бараніці для пачаткаў вашае міласці, бо заужды лены а пажытчаней будзет пачаткам вашае міласці атчызнае будзет пад асобым тытулам і правам ад каруны Польскае. Яко-ж ся і тых часоў прыдало да сына вашае міласці, іж іх міласць панове рада вялікаго княства Літоўскаго з дабравольствам і ахотне сына вашае міласці сабе за пана абралі і прысегалі яго міласці, чаго-ж панове паліцы, сьваці, і да тых часоў учыніці ні хаця. А ягды-бы князьство вялікае Літоўскае было прыулашчана к каруне, тагды-бы ся такі пачатак шчасліваго паднясення сына вашае міласці ешчо был ні стал. А про то іх міласць,—рада а служі вашае міласці, брація ваша,—вашу міласць пакарне просят, абы ваша міласць рачылі ся ласкава улажыць і радам вашае міласці каруны польскае прызнаць, абы ові (яны) тую каруну, каторая паслана к вялікаму князю Літоўскаму, вярнулі к князю вялікаму яго міласці, сыну вашае міласці, абы яго міласць пры шчаслівам панаванні вашае міласці был карунован. Бо, міласціны каралю, кдм будзет тое панство вашае міласці атчызнае—вялікае князьство Літоўскае—мело каруну, тагды ні можа быці прыулашчана к каруне Польскай.—бо каруна у каруну уцелена быць ні можа. А так ужо бы панове паліцы ні імелі тае жаласці, абы тое панство вашае міласці атчызнае было уніжэно і прыулашчана к нім, аде роўнае брацтва і прыязнь стала-бы з аднаго напроціў кождому неприяцілеві. А естлі-ж бы панове іх міласці рады каруны польскае ні хацелі каруны тае сынові вашае міласці к вялікаму князьству Літоўскаму вярнуці, тагды іх міласць рады вялікаго княства Літоўскаго—служі вашае міласці—просят вашае міласці, абы ваша міласць рачылі да атца сьвятаго паневы і да пачатка паслаці, жадаючы а каруну сынові

сваему на вялікае князство Літоўскае. А што на то патрэба будзет належаці, рады іх міласць з добраю волей на то ся хаят падняці і накладу на то ні лютаваці».

(Акты Зап. Россиі, т. II, № 144, стр. 175-6).

Прыфрантавы ру- беж на Беларусі.

(Натакні і уражэнні)

III.

С пачатку вайны манаполькі былі скасаваны і вельмі строгія кары былі наложаны на тых людзей, якія пробавалі займацца прадажай гарэлкі. Як старыя генералышы, у сумным задуменні сталі манаполькі. Сьпежачкі да дэвіярай зарасталі травой, с паміж шчэцін дашчатых ганкаў выскаківалі сабачыя грыбы і сьвінныя яблычкі. Вецяр зрываў блішаныя вывескі і грозпа гудзёў аб новым жыцці, а верабейчыкі скакалі па вялікіх кучах пабітых іпалікаў і апаведалі адзін аднаму бывалышчыны кірмашных і сьвяточных дзея пры манапольцы, калі тут кіпело селянскае жыццё і гладыатарскія бойкі вясковых жрацоў Бахуса весілілі торжышчы...

Часам, у надзею, які нібудзь абібока ад вылікай, шматгадовай прывычкі падойдзе да ганку манаполькі, ударыцца лабацінай аб слуп і тады толькі схамянецца, што ні туды заехаў; плюне тры разы, шчыра вылаціць сваю пяту да гары праклятай і, як лунатык, або васенняй муха, пойдзе далей брысці сумны, ніздаволены...

Праўда, на жагнанні з гэтай манаполькай людзі добрыя проста купаліся у гарэлцы, бо «шырокая натура» вяліка-рускай ўласці, пасля размашыстага прыказу аб скасаванні манаполюк, нішчыла гарэлку па браварох. Пры наступленню немцаў у Віленшчыне і Міншчыне бочкамі вазілі гарэлку с падвалаў у рэчкі у сажалкі і вылівалі. Падарх вады у сажалках стаў спіртус і людзі набіралі гладышамі, вебрамі, цэбрамі, пасілі да хаты, пілі на месцы с сажалак і—моро ім было па калено. Гэткім спосабам людзі жагналіся з манаполькай...

Потым зыццё на некалькі месцаў—людзі баяліся, і гэты строгі указ, як адважны рыцар, забіў нібы то «зялёнаго змея». Быўшыя выпівалы, якія асталіся па вёсках, узяліся за свае гаспадаркі, зруйнаваныя за час п'янства і зусім добра напавіліся за некалькі месцоў. Людзі цешыліся тым, што вось першую карысць ад гэтай вайны ўжо бачуць прадачыма,—акс-пыліцы дабудовывалі свае хаты, ёсць і коні і ка-

роўка; некаторыя нават досіць ўзбагацелі, а ўсё дзеля таго, што выпіўкі ні было. Настаў рай, людзям думалася, што па заўсёды выйшлі з альягольнага палону.

Але відань, што гэты «зялёны змея»—шматгаловы, як таі казачная гідра, якой ніякім спосабам ні знішчыць—замест адсечанай адной галавы адрастаюць тры новыя... Блізасць фронту, блізасць безшабашнага афіцэрства, гарцаванне па вёсках «вольнаго казачтва», з пабітымі кішэнямі награваных грошай, тварылі гэтыя галовы «зялёнаго змея» па ўсёй прыфрантавой паласе.

І вось па вёсках памалу пачалі адкрывацца браваркі, каторыя разрасталіся пельмі шыбка і дайшло да таго, што амаль у кожнай вёсцы было гэтакіх браваркоў па некалькі, ні лічучы таго, што, апрача самагонкі, пілі розныя дэнатураты, алкаголіны, палітуру, ханжу, бражку і другія атрутныя сурагаты.

Ад 5-ці руб. за кварту дайшло да 20—25-ці руб.. Тут ўжо быўшыя п'яніны пачулі смак пі у самай гарэлцы, а у вылучаных за яе шаленых грошах... Замест батракоў-шкалячнікаў яны парабіліся панамі-вінакурамі.

Жыто за апошнія часы ўдарыла гэтак (25 руб. пуд) толькі дзеля таго, што яго скуплівалі вінакуры на гарэлку. Скуплівалі яны і цукер і вельмі шмат дражджэй на гэта самае.

Плешчаніцкая воласць [Барыс. пав.] славіцца сваёй гарэлкай. Там ёсць некалькі вёсак [дзе жыўць старообразцы], каторыя гэтым толькі і займаюцца ўвесь час вайны. С пазыцыі туды панаехало шмат дэзэртараў. Усе яны былі перадазетыя у афіцэрскія вопраткі, добра ўзброеныя, раз'езджалі на шыкарных парках, разаліся у карты і гвалі гарэлку. Цэлыя фортэны яны ўстраівалі проці ўлады, што часам, пасля ніаднакратных даносаў, патрапляла туды. У самым найгоршым выпадку гэтыя вінакурнікі стралялі, і цэлыя атрады стражнікаў ад іх уцекалі. Але па большай часці канчаліся мірна: «прадстаўнікі закону» упіваліся да упаду і с тым прыехалі, стым і паехалі. А з валасным начальствам заўсёды былі у добрых стасунках. Нават і у часе рэвалюцыі прывазілі валасным камісарам акуратна сваю дань—некалькі бутэляк гарэлкі і—баста.

Агентурай па адіраўцы гарэлкі на фронт, у Мінск, у Маскву і г. д., займаліся дэзэртары. Іх спрыт даходзіў да віртуознасці. Яны вазілі гарэлку у бутэльках,—як квас, у блішаных бітонах,—як малако, у блішаных гарсэгах, якія надзеваці да сябе. У гэтакім пустым гарсэці можна змысціць 5 кварт спіртусу. Гарадавікам даналі гарэлкі ні шкадуючы, і яны мякчэлі, а «вышнее начальство» так само ні устаяло проці спакусы. У

Мінску гарадавікі былі самымі найлепшымі агентамі пры перавозцы гарэлкі.

Вельмі арыгінальныя былі агенты-дэзэртары. Дзеля таго, каб іх ні пазнавалі і каб выглядаць старымі, яны запускалі сабе бароды. Ведаю аднаго тагога з м. Даўгінава 25-ці летняго дзяцюка, каторы запустыў сябе бараду і ваколечныя вёскі, азіаючы яго бацьку, называлі яго «старыком», бо ён быў вельмі падобен да бацькі свайго. Быўшыя раней барадатнымі ўжо галіліся, нават і вусы галілі, а ўсё так само дзеля таго, каб іх ні пазнавалі. Усіх такіх тыпаў называлі: «зайцамі».

Яны былі місійэрамі гэтаго бальзаму па ўсёму фронту і ваколечях. На пазыцыюдык палымі бочкамі вазілі гарэлку Часам гэтыя самыя агенты адзіны аднаго адбіралі грошы. Яны гэтаго ні баяліся рабіць, бо ведалі, што ўсё роўна самагоннічак паваіцца суду жалісна. Агентурай займаліся яшчэ і некаторыя з местачковых «калекаў»—белабілетнікаў і «анёлы».

Кожная ваколіца мела сваіх «калек». У адным месцы ўсё белабілетнікі—аднавокія. У другім—глухія. У трэцім—кульгавыя. У чацвёртым—удушлівыя. «Раёныя» такія калечыны тлумачылі тым, што кожная ваколіца мела свайго інструктара, якога небудзь дохтара, фальдшара, або проста аматара, каторы адгэблёвываў сваіх белабілетнікаў пад свой ярлык.

Хто больш умеў калечыць, той і больш грошы зарабляў—і больш пашаны меў. А хто больш быў пакалечаны, той больш быў «абеапечаны», што яго ні возьмуць у салдаты і быў ён шчасліў і гардзіўся сваім дэфэктам... Гэта «калечыство» быў вялікі козыр і у залётах—сьмела за гэтаго можна было выходзіць замуж.

«Анёлы»—гэта ўжо некаторыя с самых адважных і спрытных «калек». Яны эксплуатавалі сваё калечыство і зараблялі на гэтым вялікія грошы. Яны становіліся на прызым за чужых здаровых людзей, пад чужымі іменамі, іх бракавалі і яны атрымывалі белыя білеты для чужых. За кожны такі сэнс «анёл» меў 500—1000 рублёў. Во гэтыя ўсе асобы, вышэй паіменаваныя, і займаліся прадажай гарэлкі.

З вёскі N (Вілейск. пав.) паехаў дзед Язэп на пазыцыю з гарэлкай. Каб цяплей было, дзед Язэп часта граўся самагонкай і, разумеюцца, напіўся. Тады дзед Язэп абвязаўся лейцамі каб ні зваліцца і прылёг на савях трохузадрэмаць бо каняга дарогу сам добра ведаў. Дзед храпануў трохку і хутка праснуўся, аж ён ўжо ні на савях, а... носіцца па чыстаму сьнежнаму полю. Ён ачухаўся толькі на раніцу, калі гар троху вышаў

з галавы. А як павіднело, дзед агледзіўся, што саны німа, сам ён прывязаны да лейцаў і конь круціць яго ў круг на выгоне роднай вёскі. Вывілося, што ён абв'язаны толькі адной левай лейцай, дык конь кіраваўся ўнёсць час на лева, як у зачарованым крузе. Акруціў перарваліся і саны стаялі ніпадалёку... Чунь ні ўсё вёска выляцела глядзець на дзіў, як дзед Язэп чарці круціць. Гэта вестка разнеслася па ўсёй ваколіцы. С таго часу дзед Язэп перастаў быць вівакурам...

А «зьялены зьмей» усё болей і болей абхондываў край, абкручываўся ў некалькі столак увакруг. А чарці круцілі людзей у вялікім заварожаным крузе, цягалі, заморывалі і ніякія змовы «ка-

раў строгіх» ні памагалі. А можна сьме-ла казаць, што ні было гэтых караў, бо ўсім—ад каго гэта залежыло—тыцкалі ў вочы бутэлькамі з жывай і гэта заўсёды памагала...

Было мала тутэйшага хмелю, дык німа ведама якім чынам, у лістападзі 1917 г. нандраваў у гэтым краю «Гаурыла» з васьмі цыстэрнімі гарэлкі. Круціўся гэты поезд на чыгуначнай ветцы Гродзянка, Віраўцы (Ігумен. пав.). Па ваколічных мейсцох, дзеля гэтакаго знаменітаго госяця настрой быў вельмі трывожны—чакалі пагромаў... Вартавані гарэлку 50 салдатаў. Іны часта стрэлялі ў паветро і падмігвалі людзям, каб ні баяліся. Як пчолы за медам, сыпалі з блізкіх лясак мужчыны, кабеты і дзеці

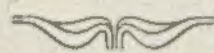
з рознымі пасудаінамі.

Удалося разбіць пару цыстэрнаў на ст. Лапчы. Хто хачеў—набіраў сабе гарэлку бутэлькамі, ведрамі да хаты, а хто хачеў—выпіваў на мейсцы. Пілі і падлі п'яныя...

Гэтыя самыя цыстэрны стаялі тады некалькі дзён у Мінску на Александроўскай лініі. Салдаты стралялі ў цыстэрны, прабівалі дзіркі і гарэлка фантанамі біла ў верх. «Доблезна» вавалі салдаты за гэту «здабчыцу» паміж сабою. Скара пераходзіў з рук у рукі і некалькі на-йкаў «лягло касцямі» на мейсцы...

(Працяг будзе.)

3. Бядуля

Сымон Музыка.

(Кляжа жыццям).

Часьць часьвертая.

I.

— Ну, мой мілы!.. хоць і
(цяжка—
Што ж? бывай здароў! прашчай!
Паліцеля-б вольнай пташкай
Я з табой ў нізаны край...
Ну, дай Божа час прыўдалы,
Долю добрую спаткаць,
Гэты лёс твой заіпаць
На лёс сьветлы памяняць.
Я ж у сваіх малітвах буду
Матку Божую прасіць,
Каб табе прышла ўсёды,
Каб нічасліва ты мог жыць...
Выйду я ў садок нішнёвы
Існы месечык спытаць:
Дзе Сымонка? ці здаровы?
Папрашу яго заслаць
Мой паклов і прывітаньне.
Сам на месечык зірні...
А ў цяжкі час блукання
Ты пам'я дум успаміні.
Буду я і тым давольна.
Што хоць ў месечка лучох
Буду я з табой супольна,
Хоць мы ў розных берагох...
— Ох, Гануся, залата!
Што б ні здарылось са мной
Хай ўзбушуе доля злая,—
Мне душа твая сьвятая,
Гожа зобраз, Ганна, твой
Будуць, краска, запамогай.
Сіла крывінаю жывых
І табе злажу дарогай
Несёню з песняў залатых...
Я ж яшчэ раз услухаю
Мудрасьць Госпада сьвятоў
І жабраць лес вітаю,
Бо і ў ім я радасьць маю,
Бо цябе я ў ім знайшоў.
Між зялёных піў скрозь гоці

Ганна сумная пашла,
Прыпынілася на уклоні,
Вочкі ясныя ўзняла,
Хлопцу хустачкай махнула,
Сум ёй у сэрцы патыхаў,
І ў апошні раз зірнула
На курган, дзе ён стаяў.
А Сымонка, задумены,
Ні звадзіў з яе вачэй
І застыў ён, як камень
У смутнай постаці снаей.
І ў той час ён, як ніколі,
Болю разстання пачуваў,
І пустэлей стала поле,
Лес і гай з ім сумаваў.
І пачуло сэрца страту,
С чым злюбілося даўно;
Ні на матцы, ні на брату
Так ні скардзіцца яно...
— Слухай, хлопце: што каханы,
Ты тут робіш?—Зіркі Сымон-
Госяць прад ім ніспадзевана.
Спужан хлопца і зьдзіўлен.
Па абліччу—пан ні просты,
А з вялікіх, знаць, паноў,
Як ў адзёні, так і ў росту
І ў тону самых слоў.
За плячым—дубальтоўка,
І ладуннік ёй дадан,
А шырокі пояс лоўка
Аніскае крэпкі стан.
Боты спрытны, за калені,
Рог—бы чортavo рэбро,
Каранье ж усё адзёненне
У шаліцы гордае пано.
Вочы грозны і ўладарны,
Вусы—ворагам на страх,
І пры ім з найлепшай псярні
Пейна шворыцца ў нагах.
— Ты ні чуў, ні знаеш хлопце,
Хто тут дзесьці п'даўна граў?—
Хлопец мненца, землю топча:
Што па сэрцы пан трымаў?
І нарэшці прызнаецца:
— Я. — На рамень хланчука
Мякка цяжыла кладзецца

Панска белая рука,
І ў вочы зазірае
Нізнаемы важны пан.
— Гэта ты граў? ты?—пытае:
Хлопце: талент табе дан!—
Палец пан падняў у гору.
— Слухай, як ні знаю знаць,
Занясеш ліст на камору:
Ні раджоць ты жабраваць;
І рабі, як загадаюць—
Я беру цябе ў свой двор! —
Пан гаворыць, і вес маюць,
Чашуць словы, як тапор.
Напісаў пан на паперы,
— Маеш, хлопце! гэты ліст
Адтрымае пан Ксавэры,—
У бок кудысь пан тукнуў хлыст.
— Там спытаеш пана Крука...
Ды ўважай: ні будзь дурны,
І ні ласы на панукі,
І на зман ні дасьціпны.—
Узяў Сымонка ліст ад пана,
Сам сёбе ні помніць ён,
І пакорна, паслухняна,
Ні апомніўшыся, Сымон
І спрачання ні прабуе,
Бы пан волю адабраў,
І ў той бок ён шывуе.
Дзе хлыстом пан паказаў.
Адшпуршыць, азірнуўся—
Пана там ўжо ні было,
І тут толькі ён ачнуўся,
Што ад сэрца адлягло.
Ён ідзе і разважае,
Што б то значыла яно,
То цікавасьць забірае,
То сумленне папыбае,
Разабрацца ў ім трудно.
«Як парайла б ты, любка,
У выпадку гэтым мне?..
Дзе цяпер яна, галубка?
Як на новы лес зірне?»
Думкі думку параджаюць
І плывуць яны, снуюць
І дарогу карачаюць,
Казкі жыцця ў сэрцы ткуць.

Вот пры лесі дом—чагельня
Чырванеецца здалёк,
У бок дарога крута верне,
Забірае ў той бок.
Бліжай хлопец падступае.
Вечарэе, сходаць жар.
Па двара хтось пахаджае,
Мусіць, дома гаспадар.
— Каві ласка, дзе камора?
— Тут. А што табе, хлапец?
Запытаны так гавора,
У бок кідае дубен.
— Некі пан,—які? ні знаю,
Ліст да пана Крука даў,
І я, дзядзька, вас пытаю—
Так мне пан той загадаў.—
— Кажэш—пан? Які сабою?
Затрыможыўся ляснік:
— Дзе спаткаўся ён з табок?—
Развязаў Сымон язык,
І малое вобраз пана,
Вышаў пан той, як жыць,
І ляснік ніспадзевана
Стаў казаць Сымону «вы»,
Заходзіў, засуяніўся
І таўмачыць, як ісьці,
Дзе падлоўчы анахадзіўся,
Як вярной яго знайсці,
— Але не!—сёбе спывае:
Лепш прайдуся хіба сам.—
Ідзе, куртку надзевае
І ні баніць часу там.
— Ну, гатова! тут, прамкамі,
Ходу будзе вярсты дзвё.—
Думкі ў хлопца матылямі
Мятушанца ў галаве.
— А скажэце: вам знаёмы,
Дзядзька, пан гэты ці не?
Хто такі ён?—Князь вядомы,
Вагач ў нашай старане.
Вот усё, што перад намі:
Гэты лес і той ўдалі,
Тыя гняхі з балагані,
Усе маенткі с паланамі,—
Ні аблехаць усёй зямлі,
Гэта ўсё яго ўладарство—

Багатыр на цэлы свет,
Мо' другое менша царство...
Унук пануе, як і дзед.—

Так ў гаворцы нізабаўна
Да лясніцтва падышлі.
Дзе харомы ў гору спраўна
Гожа коміны ўзнялі.
— Тут жыне пан Крук, пад-
(лоўчы.—

Да падлоўчаго ідуць.
Пан ў кватэры, піша моўча.
А лны сталы і ждуць.
— А, Марцін! Які інтарэс?
— А вот хлопец мае ліст.—
Пан зірнуў... прабег яшчэ раз,
Нос уздымаў, выдаў сьвіст.
— Ага... добра!.. Клікні Яся!
На Сымона пан зірнуў,
Што за пташка, скуль ўзялася?
Страх Сымонку агарнуў.

— Ураз ідзе Ясь, проша пана,
Дакладае тут Марцін.
Ясь зьявіўся. — «Заўтра рана
Есьць інтарэс тут адзін —
Закладай, Ясь, пару коні:
У замак хлопца адвясеш,
То музыка. А сягоння
Ты ў кухні аддыхнеш,—
Да Сымона пан зьвірнуўся.—
Есьці там табе дадуць.—
І пан сьпінай павярнуўся.
Усе скланілісь і ідуць.
Як зірнуў на дзень пражыты,
У кухні лежачы, Сымон.
Божа мілы! час пазбыты
Цалым жыццём мерыць ён!
Колькі ўсякаго адарэння!
У год другі раз ні спаткаць.
Ні ўжыць ўсяго ўражэння,
Што прышлося яму прыняць.
Дзень трывогаю зачаўся,
Падзеся радасць адаруў,
У падвечорак лес наддаўся,
Вечар ў пьму яго акруў.
Страх надзеі параджае
Нівядомы новы дзень.
І памалу ахінае
Сон ў спакой Сымона, ў цень.

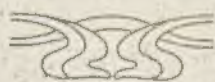
Шмат выгнуўшы дугою,
Дружна коні дол сikuць.
Толькі пых курыць трубою;
Насустрач пале бягуць,
Адзінокія курганы,
Вёскі, фальваркі, крывяжэ.
Лес, смугою чупь затканы,
Сініх далаў рубяжэ...
Эх, дарога! як прыемна
На арлох тваіх ляцець.
Ні галаць — бажаць дарэмна,
У сэрцы клопату ні мёнь.
А сказаць: «Э, будзь, што
будзе!»

І ні думаць ні аб чым,
Толькі чуць, як лёгка грудзі
Дышуць полем воснавым,
Як ў разлоггах аксамітаў

Дравы пышныя ўстаюць,
Як дрыготна хвалі жыта
Пераліўныя блгучы...
Першы раз скрыпач-убогі
Зьведаў гожаць тэй язды...
Эх, дарогі! эх, дарогі!
Вы куды ідзеце, куды?
(Праняг будзе).

Якуб Нолас.

г. Обоянь Курск. губ.
13-16/хв 1917 году.

Апавяданне дзядзькі Пранука.

Прашу цябе, любі чытачу,
Хоць у ліце я вас ні бачу,
Крыху паслухай, паглядзі
І маю скаргу разсудзі.

Скарга мая другім ні ў мо-
(ду,—

Будзе за нашу за свабоду,
Бо такі крывда вяліка
Для беларуса-мужыка.

А мо' ты скажаш: «Які стыдні!
Ніякай крывды тут ні відна,
Ані адным, ані другім.—
Свабода дадзена ўсім.»

Свабода, кажучы, вядзе меры,
Дадзена толькі на паперы,
Але на дзеле—дык лана
Пацягнула так, як струна.

Горка цяпер, як і с-прад-веку
Нашаму брату-чалавеку;
І яго крывдзіць той ні меу,
Хто хіба толькі ні хацеу.

Яму дзёр некалі пан скуру
Ды, знаючы яго натуру,
Дзёр адвакат, дзёр і кунец.
Дзёр і духоўнік паканец.

Ні чыноўнік ці пан гаты,
Начальнік, што носе палеты
Ні прызнаець зусім таго,
Што с працы рук жыве яго.

Ды ні было ў вас павягі
Да лапця, да шэрай серыягі,
Таустых на табе маршчакоу
І да крывавых мазалеу.

На мужыка прыскеле воко—
Глядзіць зауседы із высока
Ці пан вялікі ці шляхтун,
Хоць часам голы, як бізун.

І толькі добры пан бывае,
Як мужык грошы пазычае,
Тагды Даніла ці Захар
С навам палуецца у твар.

Ды лінча бывае пац харомы
Як прыдзе мужычок на грошы,
І пакоі павскія у зашпех,
А тут іх часам Бог сьцярог.

Тагды пан яго ў врасло ся-
(дзіць,

Хоць посяля мейсцо тое ка-
(дзіць,

Тагды ен мятак, хоць круці,
А з абенанак—гаць гані!
Але хоць гатай ласкі многа
Ды лана толькі да парога,
Бо, адварнуўшыся на бок,
Плюе на мужыка панок.

І у кожнай справі, у кож-
(ным дзеле

Дзе можна падакніць тысяля
З нашаго брата, шляхціц там
Скрытна утыкаець слоўцо
(хам.)

А здарыцца табе, часамі,
Быць у кампаніі с панамі,—
Чаго ні жыць у бы,—там зноу
Учыеш слоўцо: «хамска кроу.»

Ты пэўне скажаш: «то ж ні
(тожа!

«Ці ж гэта прадаю быць
(можэ?

«І мусіць, ваца, тут прыл-
(сау...)

Не, я ні раз гэта дазнау.
Як быу я малады і мог
Служыу на добрых я дварох,
Меу шмат я старшых над сабой
Але было і пада мною.

Дык старшыя паны і пані
Назавуць часам да кампаніі
Ды відно было с-пад іх маскі
Што робяць гэта ўрэчы з

(ласкі.
А із малодшых, хоць іх мала
Было із шляхтэу, дык бывала
Што ні адзін такі лізун

Так выніваецца, як улюн,
У вочы добры ен дружка,
Завочы—брэня, як сабака,
То ізноу ліжыцца патом

І накрываецца хвастом.
А крыў Бог нашаму мужыку
Панасціся к паном у тасціну,
Ды лінча гдзе пану будзе

(шмат,—
Ну, ды паномі ш гэта, брат!

І, мой ты родны, гэта ічасьце,
Ты будзеш пэўна горка кля-
(сцьці,

Бо тыя пані такавы—
Абрэшуць с пят да галавы.
І сколькі ты там, брат, ні шліся,
Скажучы ні умееш ты знай-

(сцьціся:
То ні так сее, то ні так стау,
Ні там зірнуу, ні то сказау.
І пойдучы да брахні прычыну,
То праз адзежку, то праз

(міну,
То за шматеу, то за шмат піу,
То стравы на абрус пазіу.

Палічаны твой кусок хожы
Ды стане у році ен, як рожэ,
І чым таку тасціну мець,
Бадай што ланей адхварэць.

Ну, дык падумаў, мой су-
(сеезе,

Што быушы ў такой биедзе,
Ці скажаш прауду, ці салжы,
Ты будзеш ім саўсім чужы.

Бо там сьмяюцца з нашай мовы
Капелюшастыя галовы,
І цябе высьмяюць капой
Бо у іх нарадак ідзе свой.

Музыкі іх ні так іграюць,
Самі лны ні так гуляюць,
І ні па нашаму няюць.
Ні нашу гутарку вядуць.

Іх тавіцы,—дык пажался Бо-
(жа,—

Саўсім на нашы ні пахожы,
Альгерца, альбо польца-грац,—
А каб ні ведаў іх капец.
Нам брат калі распусьце ногі,

Аж трэскі сьмяюцца с пазлогі,
Тупіе-тупіе, як піруном,
Аж был падымецца віхром!
Адзін раз меу я, помню, сьвято.

Хоць было лано даунавато,
У мяне прыцель быу адзін
Ды на пінчасьце двараніа
І захацеу ен ажачіцца

Ды каб і мне павесіліцца,
Так ен задумау і зрабіу
Мяне у свадзёбу напрасіу.
Я ж, як сягоння вам прызнацца,

Ніяк ні здолау адказацца.
Адзеу па ся ўсе, што меу,
Ды на вяселле пазасьпеу.

Там мы, сабраўшыся грума-
(дай,
З вялікай ехалі пародай,
Так і да шлюбу, так назад.

Хурмапак дваліцца акурат.
А мо' было іначэ і болей
Ды ні разгледзіу іх даволі,
Як расцягнуліся шпуром,

Напераз малады з дружкам,
За імі уся у белым плаці
Ехала маладая й сваці,
А ўжо ад шлюбу, брат ты мой,

Малады ехау з маладой.
Банькі ў парозе іх устрэчалі,
Віном салодкім частавалі,
Благаслаўлялі, як маслі,

І у пакоі увалі,
А як за стол пас гасаджалі
Ды вельмі добра частавалі.
Хоць нас, прызнацца, там
(было

Народу з добрае сяло.
Яды нам падавалі моднай
Гарачай, пенлай, і халоднай,
Як мяса так і пірагоу,

А посяля—дык салодкіх страу.
Цукеркау дык стагі, як сена.
Страва адна была, як пена.
Другая, хоць было шмат,

Але у зубы ўсім зайшло.
Натта халоднае такое,
Але салодкае за тое.
Ды пінце ж было ні адно!

Гарэлка, піво і віно!
 Пры мне, засеўшы поў калішчы,
 Сядзеў панок раздуўшы храп,
 Ябм які кітаўскі цар.
 Базалі—тата камісар...
 Я зразу думаў, што сам грабі,
 А яго паня уся у адбаві.
 У вачох меншэца-блінчыц,
 А як паверніца—шасціц.
 Другі ягомасць павязаны
 Сядзеў, урэчы надзеяны.
 Маленькі тоўсценкі панок
 І чорненькі, так як жыдок.
 Ідаў ен з малку шмат пра
 (сору).
 Пасучы дробную жыгелу,
 А яго дзідзьку шмат хто знаў,
 Балі атопкамі сьвістаў.
 Ен пасяда нейкаго злучаю
 Забіўся да чужога краю.
 Прапаў, казалі, з галавой;
 Але прад нейкай вайной.—
 Мусіць прад Крымскай ці Кан-
 (скай).—

Пайшоўся неяк з Божай ласкай
 Ды у паарадчыкі панаў.
 Рабіў масты, равы панаў.
 А у той час,—чаго й дзі-
 (вінца?)—
 Легка трапілася нажыцца,
 Бо павярнуўшыся назад,
 Адразу неяк стаў багат.
 Прывез, казалі, многа грошы.
 Купіў хвальварчак харошы.
 І ажаніўся сабе ен
 Ды і ажыў, так як барон.
 Узну ен паню чорнамазу,
 Базалі: добрую заразу,
 Бо гаварылі дваракі
 Белінь масьлянкай буракі.
 Траці ў добрым хоць адзеўку,
 Але бадраў бы мусіць плаўку.
 Ні пастысцаўшыся нічым,
 С тата, што сьціпі у нас ядуць.
 Чацьверты зысы, а добрым
 (пузам)
 С чырвоным носам так як
 (з гузам;
 За тое паты, мой сусед,
 Быў высахшы—так, як швілет;

Шасты відво быў добры перчык.
 Бо і хварсіет і хванабэрчык;
 Семы лыкнуць, казалі, рад;
 А восьмы тата нейкі сват,
 Круціў хвастом так, як лісіца,
 А яго паня так, як сьвіца,
 Трыдзятку мела ўжо на лік,
 Ды і жыгало ні язык.
 І тата інасьць, мой ты браце,
 Перша у іх была там сваця.
 Ну, брат, і гадаўка была,
 Каб яе хіра ўзяла.
 Маршаліцы, каб іх залозы,
 Скавалі, ветрылі, як козы.
 Але маршадкі—малайцы,
 Леталі так, як жарабцы.
 Чаго яны ні танцавалі,
 Ды з гэтым і ка мне прысталі,
 А я, лыкнуўшы чарак с пяці,
 Пайшоў з панамі танцавань.
 Схапіўшы паню сабе нічым,
 Хоць с носам нейкім індэчым,
 Пачаў круціцца і скакаць.
 А што—і сам німог я знаць.
 Можна ні было бы сьмеху,
 Прызнацца сягоння без грэху.

Ні выпягнуўся я у весь рост,
 Каб ні яе пракляты хвост.
 Я наступіў ей на спаўніцу
 Абарваў, мусіць, паясыніцу.
 Ды убавітаўся, як у сень.—
 Ніхай іх трасца атрасень.
 Плячыма грывіну на падлогу,
 Але усьхаліўся, дзякуй Богу.—
 Ледзь схаліў шынку і халат.
 Пацер да хаты рад ні рад.
 Яны ж, як пасяда мае ськаззі,
 Вязілі рогат там падвазі.
 І ўсе сьмеяліся з мяне.
 А толькі мой прыяцель—не.
 Гатак было мне на вяселлі.—
 Сабраўшыся аднаб пядзелі,
 Стары Пранук нам разказаў,
 А я із слоў яго сьпісаў.

1911—1916.

Стары Улас.

Н ё м а н.

Ціха цяпер у нас Нёман, ціха і сумна, як час па ра-
 стаўню. Ні імчыцца ен а рыжыкай ўперад, ні шуміць, ні гу-
 дзе і ні пышыцца сілай, а паволі, ступою, моў скуты жур-
 бою,—льенца, як срэбро па роднаму грунці. Чысты, як шкло,
 сьветлы, як дзень, сумны і пекны, як характэр у задумі, хо-
 дзіць ен, смуклы юнак, на ўсе бокі, шэпыцца-песціцца па
 матчыных грудзях, ліенца-нісценца, сумуе-журбуе і ні можа
 разстацца з роднай краінай...

Міл яму ціхі гэск каля лесу, любы зялёныя доўгія ві-
 кі: мілы лес, пісчаныя выдзьмы, горы, вазёры, грудэ, сена-
 жаці, люб яму й жоўтыя пісочак на уласнаму беразі. Ды, як
 ськованы думкай вечнай разлуці, пахаджае ен смутна па род-
 наму краю, — усё разглядае, з усім размаўляе, усё ціха
 жагнае, моў цяжка ўздыхае. Падойдзе, засмучаны, к нёмнаму
 лесу, — сьцішыцца, змоўкне, замрэ й абамлее, а потым за-
 пернецца — падасна ўперад ды знікне ў лесі. Там пагулае,
 у цяньку сапачыне, пагамоніць задумліва з ёлкамі, соснамі,
 — паціхне, ўстрайнецца ды выбяжыць ў поле, — зазыне,
 як срэбро, заблішчыць-засьмяенца на сонцы ды разальнецца
 устужкай па вянцістаму луці...

І куды-б ні забег ен, дзе-б ні разліўся — скрозь, як
 пачэсная вярта вільможнага нана, бяжыць за ім ў сьлед і
 мігніцца абпал зялёна-купчастая пушча. Лозы, алешнік, ка-
 сацісты дзягіль, ажынік, малінік, аер с ачаротам, — усё
 пазрасталось, зліплі, сплялося і стаіць над вадой разгатай
 сьцяною. Сумны вербняк, пастаўшы ў радок, моў тыя пра-
 тэсы у азнаку пашпана, параскідаў галлё на ўсе бокі і нахі-
 ліўся на воду, а тонкае вешне яго пазьбісало ўпіа, як мат-
 чыны косы над дзіўнячай калыскай. Чырвоная каліна ірэдзіцца
 на сонцы, трапечанна лісьце асіны ў паветры, с кустоў вы-
 глядае пуршышка і глядзіцца ў воду, як красна дзяўчына кры-
 ёма ў люстэрку, а па узгорках — магутна, як вежы, узды-
 маюцца ў небо дубы... Птушкі сьпеваюць, конікі граюць і
 плошкі гудуць, як арганы, ў паветры...

І толькі вось там, дзе трапіцца плёсо, дзе жоўтае поле
 цяжка разляглося, — толькі там гэта пушча, як чуйная вяр-
 та нібогі, нібы разступаецца, застаецца пазад у як-бы дэста
 таго, каб Нёман пабегаў адзім, пагулаў на самоні ды каб
 потым ізноў абступіць, агарнуць, увабраць яго бокі ў зялё-
 ных шаты...

Ужо ў самым пачатку, с першых крокаў свае падарожы,
 Нёман ні волен ад жыццёвых турботаў. Толькі парвуцца каў-
 даны зімовай яловоді, як слабым грудзям яго трэ' ўжо на-
 пружацца і несці ў чужыну багацце і пыху роднаго краю.
 І ад самай высны да халоднай вясні плывуць ды
 ідуць жалобнай працэсій плытэ: то ніграбныя, сухія і бе-
 лыя, як чалавечыя косыці, куртатыя агонь, то хмурныя і пем-
 няны, як маучозна сінючыя навокала лес, дзябелыя, лавак у
 трыццаць, важкія плытэ. Ды толькі і чуеш, як з ранку да ве-
 чара магільнаю ахай раздаюцца выгукі каманды:

«Тарнуў на барбару-у! За-кідай шыры-гу-у!»

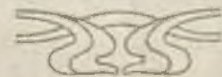
А то рахубны купец індый махне, пасьміхнуўшыся,
 рукою на забароны ды пусьцяць шарось. Тагды чыстыя хвалі
 яго ўкрываюцца брудам, як чалавечыя грудзі каростай. А у
 брод — ні прайці, ні праехаць: коні храдуць, рыкае ад
 страху жыгела, крычаць аж да поўначы качкі, гусі дамоў ні
 прыходзяць, плача пастух і чужына ўсюды пракляны...

А часам с прадвесьня, у поўную воду, з матай бадання,
 прымчыцца аднекуль жынец-параход: загудзе, залапоча чыр-
 воннымі крыллямі, чмыхне ды знікне, як-бы праканаўшыся,
 што:

«Клоз яшчэ, браце, — ні ўдзімеш віціны!»

А што тыдня, у чацьвер, у пагоду й нясоду, у зімку і
 ў летку, — варочае ветры Нямыска скарбовы рыбац. Закі-
 нуўшы волак і пабраўшы вяроўкі на плечы, ўхаюць, плуцця
 рыбацкі-нябаракі, — стогнуць, ірвуцца з апошняе сілы, каб
 замознае панство у замку мела сьвежую рыбу да столу...

Язэп Лёсік.

Аб зайдрасьці.

Жыў-быў стары жабрак. Хадзіў ен па акалічных вёсках па жабраніну і так паратаў сваё жыццё. Меў ен усяго дабытку дзёве дзяравыя торбы і замяніць іх новымі ні меў змогі. І зайдросьціў ен другому жабраку, маладзёйшаму, каторы меў торбы новыя, з усім прыборам, с падзяжкамі і падвітшэкамі. І думаў стары жабрак: «Вот, Божа мой,—ен мой таварыш, маладзёйшы за мяне і торбы новыя мае; яму толькі жыць, ні аб чым ні плапацца, а як мне старавіні, дык вось, як Бог даў. Чаму гэтак?»

Малады жабрак зайдросьціў кабёціні Тадоры, што жыла ў баку ад вёскі ў малой, староў, пахіліўшайся хатцы і мела дабытку дзёве курыцы. Сын Тадоры быў у Амэрыцы і высылаў матчы нятта мала грошаў. Праз што Тадора ледзь ні памірала з голаду і холаду ў сысьцэзнай хатці. І думаў малады жабрак: «Вот, Божа мой, як Ты ні роўна дзеліш! Я ванзірую дзень і ноч па жэбрах, а пераначавалі піна гдзе. Вот Тадора другое жыццё! і хату сваю мае, дзёве курыцы,—жыві і паміраць ні трэба. Чаму-жа мне, гаротнаму, Ты даў такую долю?»

Тадора зайдросьціла свайму куму, Цыпрусю, каторы жыў на панцы вёскі. Ен меў аж дзёве дзёсяціны зямлі, кароўку худую і старую і каняку, ледзь живуую. У дадатак да гэтаго было ў яго дзёвядцёро дзяцей, і сам ен быў хворы. І думаў Тадора: «Вот, Божа мой, чалавек увесь век свой кідаецца, быццё, як рыба аб лед, і нічога зрабіць ні можаш; галодная, халодная мусіш жыць. Вот куму майму—зусім іншае жыццё. Мне хоча, бы перад сьмерцю даўлося на гэтай гаспадарцы пажыць!»

Кум Тадоры зайдросьціў свайму сваяку, каторы служыў у дварэ за парабка: меў ен добрую карову, скорніваў на вёсцы кабана, пэнсіі браў 45 р. у год і андынарыю. І думаў сабе Цыпрусь: «Вот, Божа мой, чаму ты мне ні судзіў быць на мейсцы майго сваяка? Служыў бы я сабе і гора ні знаў бы: ўсё гатовае, ні дождж ідзень, ні засуха,—мала абходзіць, каб: твае ні высахло, ні вымагло; а свая гаспадарка,—гэта іншая справа: мусіш таучыся дзень і ноч, як Марка на пеклі.»

Парабак зайдросьціў аканому. «Вот, Божа мой,—думаў парабак—я працую, пот свой іраціваю і спагадзасці ні маю; ўсё падганяючы, яшчэ, каб хутчэй, а вот узяць хоча бы аканом: нічога ні робе, толькі глядзіць, як другія робяць; пэнсіі ў год 120 р., дзёве каровы дзяржыць, што дзень есьць бліны с веранічкай, малаком запівае. Хоча бы палавіну яго жыцця мае,—ні дазвау бы я гора.»

Аканом зайдросьціў упраўляючаму. Ні раз гаварыў ен свайей жонцы: «Вот Бог дае людзям шчасьце! Вот хоча бы сабе пані упраўляючы: жывецца сабе, як у раю, грошы аграбае нізлічоныя, а клопатаў ніякіх ні мае,—ўсяго толькі і знае нашаго брата расьцякаць. Вечна крычыць і нават рукі ніколі ні падасць. Ну, і жыццё Бог дае людзям! А ты шільнуй, каб ўсё было загледжана, прыбрано; а калі што-небудзь упусьціш,—так і паважаша над носам кулак упраўляючаго. Вот жыццё мае, каб яно апрунявела! Ні жадаю гэтаго жыцця і свайму ворагу.»

Упраўляючы зайдросьціў пану і так думаў сам з сабою: «Пан круціцца заграцінай, а ты зьбіраў яму па маентках грошы, як крумкач босці: пасылаў яму па гульбішчы, здаваў усякія рахункі, куды грошы дзяўца, агрызайся з гэтымі дурнямі аканомамі, ві мей ні доем ні ў ночы спачынку. Каб, здаецца, мець хоча палавіну гэтых маенткаў,—дык і тагды-б было райскае жыццё. І чаму гэта Бог ні роўна дзеле?»

Пан, заграцінай мандруючы, усіх роскапіаў запрабаваў,—вядома магнат. І ўсё ўжо яму абрыдзела: жадаў ен яшчэ толькі сабыць каралем.

Зямля была поўна нараканнем на Бога; кожны быў ні задаволены сваім жыццём і сварзіўся на яго. Бог, чуючы ўсё гэта, сказаў сваім ангелам, каб задаволілі жаданні людзей і зрабілі ўсё, што тыя захочуць. Паліцелі ангелы сваіхня, Боскі загад.

І вось малады жабрак, сабраўшы крыху грошы, куніў у Тадоры хату і нават дзёве курыцы а так, як ен перастаў хадзіць па жэбрах, бо ніхто нічога ні даваў яму, меўшаю сваю хату,—дык ен свае торбы аддаў старому жабраку, с чаго той быў надта задаволены.

Стары жабрак надзеў на сябе новыя торбы, а свае старыя, падраныя, кінуў у кусты, як ніпатрэбныя боліш. І вось праз нейкі час спаткаўся ен с салдатамі. Тыя, бачучы ў яго новыя торбы, адабралі іх па анос для коняў. Занякнў жабрак, шчога яму стало сваіх даўнейшых торбаў і стаў ен ірасіць Бога, каб Ен дазволіў адшукаць старыя торбы.

Малады жабрак, будучы хворым і, ні могучы працаваць, зусім занямог з голаду і холаду; кураў яго падзер каршун. І успамінаў малады жабрак сваё даўнейшае жыццё, як яму жылося прывольна і быў спакон на душы. Хацеў ен прадаць сваю хату, але ніхто ні купляў; і стаў ен ірасіць Бога вярнуць яму мінулае жыццё.

Сын Тадоры прысылаў ей з Амэрыкі грошаў, а як яе кум прадаваў сваю гаспадарку, сабіраючыся ісьці ў двор служыць за парабка, дык Тадора, ні доўга думаючы, прадаўшы сваю хату жабраку, куніла гаспадарку куму. Сын Тадоры, пачуўшы, што мані пабагьцела купіўшы гаспадарку, перастаў слаць грошы. Прышоўшую зусім да упадку гаспадарку кума Тадора без грошаў ні змагла паленіцца і яшчэ горні занусяціла: конь здох, карова захварэла, і Тадора, біючыся, каб яна так сама ні здохла, прадала яе; хата стала яшчэ горнай, чым была раней. І стала Тадора успамінаць сваё мінулае жыццё, калі яна сідзела ў свайей хатцы і жыла спаконна. Хацела яна зноў вярнуцца да свае хаткі і дзёвех курыц і каб ізноў сын прысылаў грошы.

Кум Тадоры астаўся за парабка ў дварэ. А як ен быў хворы, дык служыць у дварэ яму было ні надсёлю; маліў ен Бога, каб вярнуцца зноў на сваю гаспадарку.

Быўшы парабак зрабіўся аканомам і, дабраўшыся да аканомавай віранічакі з блінамі, так ле наеўся, што прыйшлося завесці яго ў шпіталь на лекі і ад службы яму адказалі. Праклянаў парабак аканомаскую віранічаку і самога аканома і зарокся больш есьці яго віранічаку.

Аканом пасля ічэрай службы астаўся ўпраўляючым.

Упраўляючы, пад каторым быў аканом, куніў у свайго пана частку маенткаў, бо таго выбралі ў каралі. Дык вось ўпраўляючы, стаўшы панам, узяў да сябе на службу быўшаго аканома, даручыў яму кіраваць сваімі маенткамі. А як той быў малаграматыны, дык на новай службе зусім запутаўся; ні умеў здаць рахунку і часта мусіў прызначываць свае грошы па няясня патрэбы, сумаваў па свайей даўнейшай службе і хацеў зноў, як найхутчэй вярнуцца да яе.

Пан, як выбралі за караля, дык ен узяў ды прадаў частку сваіх маенткаў па танаў цане свайму быўшаму ўпраўляючаму. Але той ні доўга карыстаў з іх, бо знайшліся сваякі пана і пачалі судзіцца, каб адабраць у ўпраўляючаго зямлю, што ім і удалося. Упраўляючы, палезыўшы свой, які меў, капітал, на куплю гэтай зямлі і аталеўшы па судох, мусіў шукаць сабе якога-небудзь прыпынку. Шкадаваў ен сваё даўнейшае службы і хацеў бы вярнуцца да яе.

Пан, стаўшы каралём, пачаў ваіну са сваім суседам, але, астаўшыся зваеваным, мусіў уцякаць у чужую старану, і ен хацеў бы вярнуць назад сваё даўнейшае жыццё.

Панясьліся ізноў са сьвету да Бога жалобы і просьбы. І прамовіў Пан Бог да людзей: «Зайдросьнікі! Калі вы задаволіце сваё жаданні? Памітайце! Якое я даў чалавеку жыццё, с такога ен мусіць быць задаволены і быць удзячным Таму.

Хто яму гатае жыццё дау. Шудзячныя! Настапе судны дзень і вам прыдзеца з усяго гэтага здаць рахунак. Здаволю Я зноу вашыя жаданні. Хай вернецца да вас жыццё, якое вы перш мелі!»

І вось стары жабрак прынадсама знайшоу у кустоў свае старыя торбы. Малады жабрак, прадаўшы хату зноу Тадоры, згарушыў сабе новыя торбы і зноу пайшоу на жабрах. Тадорын кум Цыпрус вярнуў ей грошы за гаспадарку, кінуў службу у дварэ і перайшоу гаспадарыць на свой загон. Тадора, адкупіўшы хату, была вельмі рада з гэтага трафу; сын

ізноу пачау ей слаць грошы. Парабак, ачупаўшы, заняў у дварэ месца Цыпруса і даў сабе зарок ні есці больш аканомаускай вярашчакі. Аканом, як ніздатнаго быць упраўлячым, адправілі са службы, і ён знайшоу службу, стасоўную да слабе, с чаго быў вельмі рад. Пана як скінулі з каралеўства, дык ён вярнуўся зноу да сваіх маенткаў, а як упраўляючы яго быў без службы, ён ізноу узяў яго да сабе і на нейкі час ўсе засталіся задаволены сваім жыццём.

Язэп Шпэт.

КРОНІКА.

Прэзідзіум Беларускай Рады у Вільні паслаў Імперскаму Канцлеру, Прэсеу Рэйхстагу і генэралу Людэвдорфу гатую тэлеграму:

«У апошнім часе у Берліне адбывалася парада польскіх прадстаўнікаў з вылічэннем Рэйхстагу, на якой спрадвечна Беларуска землі разгледзілі як кампенсацыя Польшчы за адрачэнне яе ад прэтэнсій на Полавыцкія. Хаця нарада мела прэлімінары характар, аднак яна адрымала значэнне паўофіцыйнае с прычыны прыняцця гэтых польскіх прадстаўнікаў панам Імперскім Канцлерам і прызнання абсалютных прадлажэнняў Рэгенцкай Радзі Польшчы.

«Прымаючы гэта пад увагу, Беларуская Рада лічыць сваёй святой павіннасцю заявіць самы катэгорычны пратэст проці гэтакаго лібэльнага для няперанічаны і будучыны больш чым 10-мільённага Беларускага народу іраекту раздзелу Беларусі і аддачы Польшчы часта беларускіх зямель — Меншчыны, Гродзеншчыны і Беласточчыны.

«Разам с тым Рада горача пратэстуе проці вывуденага гэтым поўнага ніўажэння безспornaго права Беларускага народу на самаадзначэнне, каторае знайшло ўжо сваё выражэнне ў дамаганню дзяржаўнай нізалежнасці ўсіх Беларускіх зямель.

Вільня, 17 марца 1918 г.»

Беларуская выстаўка у Вільні і Берліне. Гэтымі днямі прыезджалі у Менск беларусазнаўца д-р Энке і публіцыста Брамер, маючыя сваёй мэтай сабраць у Менску ўсе матэрыялы для будучай Беларускай Выстаўкі у Вільні, а потым у Берліне.

Д-р Энке цікавіўся, куды дзеліся паметкі Беларуска: архівы, бібліятэкі, чыкія паясы, дываны, абразы, манускрыты і інш.

арганізацыі выстаўкі памагае знахарускі дзеяч і вучоны І. І. Луд-

«Лорусское Слово» — новая газета у-выдавецтва «Белорусской органа Украини» пачала выходзіць савіка.

У № 1 ёсць стацыя праф. Довнар-Запольскага, граматы і пастановы сакрэтараў Беларускай Народнай Рэспублікі і т. п. У гэтай жа газэце друкуецца, што у Кіеве прыехалі дэлегаты беларускія С. А. Рак-Міхайлоўскі і А. І. Цікевіч, каторыя вядуць перагаворы з народнымі міністрамі Украіны аб граніцах з Валікарасіяй «Бел. Шлях».

Нізалежнасць Літвы.

Дэлегацыя Літоўскай Краёвай Рады была у п. канцлера, каб ад імі Літоўскага народу прасіць Нямечкі ўрад прызнаць нізалежнасць Літоўскай Дзяржавы. П. канцлер даў дэлеганам гэты адказ:

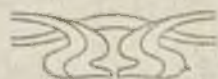
«Ад імі і па загаду Яго Вялічэства Імператара я павінен сказаць вам вось што: пасля таго, як Літоўская Краёвая Рада, як прызнаная прадстаўніца Літоўскага народу, прасіла 11.XII. 1917 г. абудовы Літвы, як нізалежнай дзяржавы, звязанай з Нямеччынай вечнай моцнай сувяззю і канвенцыямі, асабліва ваеннай, дарожнай, мытнай і грашонай; затым, пасля таго, як быўшы раней дзяржаўных звязей Літвы цяпер німашка, Літва цяпер прызнаецца Нямеччынай свабоднай і нізалежнай дзяржавай на аснове павяшанай заявы Літоўскай Краёвай Рады з 11.XII. 1917 г.

«Нямеччына гатова аказаць Літоўскай Дзяржаве проханую абарону і помач пры яе аббудове і, згодна с прадстаўнікамі насялення Літвы, ўчыніць дзеля гэтага адпаведныя крокі. Імператарскі ўрад глядзіць на гэта с таго боку, што канвенцыі, каторыя будуць падпісаны, будуць зроблены гэтудыкі ў інтэресе Нямеччыны, коўкі і літоўскі, і, што Літва падзеліцца з Нямеччынай ваеннымі ціжарамі, каторыя былі зробаны для яе асвабоджэння. Формальны дакумент аб прызнанню Літоўскай Рады яшчэ атрымае.»

Дэлегацыя цяпер вяртаецца у Літву, каб сказаць сваім земляком аб рэзультатце падарожы.

«Voss Ztg» піша:

«Труднасці ў літоўскай праблеме шмат вяткія. Да іх належыць і спорка аб польскіх і беларускіх пратэнсіях дзеля частей Літвы і асабліва спорка аб Вільню.» У гэтай жа самай газэці праф. Штэйн апавядае аб гутарцы з літоўскімі дэлегатамі, каторыя заявілі, што для Літвы адпаведны толькі монархічны і канстытуцыйны ўрад. Літвіны ні дамагаюцца нацыянальнай перкы, але жадаюць демократычных выбараў і Вільню за сталіцу. Пропіў Беларусі са сталіцу ў Менску яны нічога супроць ні маюць і хочунь падтрымліваць добрыя адносіны з Украінай.

3 Беларускага слоуніка.

Граматыка.

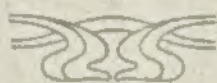
!	клік, клічкі.
?	пытальнік.
.	лянтотка.
(—)	скабкі.
—	рага.
=	рагульце.
+	допас, пасоўка.
×	мэтка, запінка.
:	дзукішце.
...	многамішце.
~	стрымнік, прытыка.
—	крывулькі.
[—]	клямар, клянкі.
:	запінка с стрымнікам.

Географія.

Зямная гала, гала зямлі	—	земной шар.
Вытак	—	істок.
Расток	—	водораздзі.
Прыток	—	пріток.
Суток	—	перашеек, с'ядіненіе.
Затока	—	завіяз.
Атока	—	полустрав'е.
Стадагор'е	—	плескагор'е.
Узгор'е, прыгор'е	—	паднож'е горы.
Узгорак	—	холм.
Стэп, паметы	—	стэп.
Роунязь	—	равніна.
Цёк	—	тэчэнне.
Паводка	—	то-жэ.
Рытва	—	русь.
Вір	—	окут.
Глыб	—	глыбіна.
Праток	—	проліз.
Грунт	—	почва.

Касагорье	—	ушэльце, тэснина.
Адкос	—	— коса.
Галка	—	— шарык.
Узвышша	—	— возвышенность.
Вадасток	—	— устье.
Накал	—	— мось.
Закля	—	— рэчнай заливь
Букта	—	— бухта.
Разводзьдзе	—	— наводненіе.
Лука	—	— рэчнай рукав.
Узморье	—	— взморье.
Хваля, вал, вагар	—	— волна.
Валька	—	— волненіе.
Навальніца	—	— буря с громомъ и дождемъ.
Швэдзія	—	— Швеція.
Арабія	—	— Аравія.
Галічына	—	— Галиція.
Амерыка	—	— Америка.
Галандыя	—	— Голландія.
Гішпанія	—	— Испанія.
Еуропа	—	— Европа.
Вільня	—	— Вильна.
Гродна	—	— Гродна.
Ворша	—	— Орша.
Дняпро	—	— Днѣпръ.
Вілля	—	— Вилія.
Гомль	—	— Гомель.
Нѣман	—	— Нѣманъ.
Закзавіне	—	— земля — къ сѣ- веру отъ Двины.
Радань	—	— земля радимичей, между рр. Днѣп- ромъ и Десной по теченію р. Сожи.
Падзавіне	—	— земля кривичей по теченію р. Двины.
Райскія горы узгорье	—	— холмистая воз- вышенность, ле- жащая на сѣверѣ Бѣлоруси ядоль границы Витеб- ской и Псков- ской губ.
Жарства, жвір	—	— гравій.
Глей	—	— глиноземъ.
Ляды	—	— срубленный лѣсъ
Лог	—	— низкая мѣстность
Хмыз	—	— заросль-ли.
Хмызняк	—	— кустарникъ.

(Працяг будзе).

Беларускія думкі.

Восень.

Навясю вясляр маразямъ
Ды зашумеў панура бор,
І сухі ліст паабрываў
Ганію, круцічы, віхор.

Сонейко граць як бы забыло,
Хавецца хутка за курган,
Хмарамі небо засланіло,
І на зямліну паў туман.

У лузі калінкі пажарцелі,
Чарнеюць голыя палы,
Буслы ў вырай адляцелі,
Да сну збіраецца зямлі.

Адаўшы нам свае багацці,

Адзета пухавым руном,
Сьпі-аддыхай, зямелька-маці.
Над беласьнежным палудном!
Маркотна, ніха у прастору,
Куды ні кінь, куды ні руш,
Піўцоў сарматных змоўклі хоры
І наступіла ўсюды глуш.

Прайшла, мінулася пагода,
Пааіснуў холад бедака,
Нівесела глядзіць прырода,
Так, як і доли мужыка!

Стары Улас.

Успаміні.

Успамінаецца бедная вёска,
Дзе на сьвет я радзіўся і рос;
Садочак, гароду палоска,
Дзе яблыні, грушы я трос.
Хаты новае нашай ваконны,
Дзьве бярозкі абаяла варот,
Стары лес, сенажаны без конца.
Тэлеграфны сыпавачы дрот:
Лес казенны—с паўночнага боку,
А на ўсход—лес князеўскі і луг,
Дзе зьвінела сыпаванне што року
Вясной-лѣтам пташок-веселух.

Мілы, родны куток! Я маюся
Хочь йшчэ раз паглядзець на цібе,
Але ж моцы німа... Я тамлюся,
Пакараючыся цяжкай сузьбе.
Ці ж ні будзе якой перамены?
Ці ж пакінуў цібе я саўсім?
Ці ж закрыве цібе плот каменны
І памру я з жадаўнем сваім?

Не!.. здаецца мне іначай:
«Хочь на момант туды залячу»—
Хачу долі старонкі жабрачай
Я болю—пакуты хачу.

І, пакуль аж навек ні загіну,
Гэту думку я буду хавашь.
І ніколі я ўжо ні пакіну
На табе, родны край, сумавашь.

Менск
20/ш 1918 г.

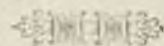
Макар.

Здалёк.

Над соннай рэкой лозы гнуцца,
На рыбку шуструю глядзяць,
То ціхім ветрам скалыхнуцца
То зноў застаяцца, маўчаць.
Сінее лес, як агарожа,
Як плот страшэннай вышыні;
Ніяк працінуцца ён ні можа
Ад поўнай, пекнай цішыні.
І толькі рэка, та як стужка,
Ніўнізна цягнецца --- плыве...
Сядзіць на выгані пастушка
З дзявочай думкай у галаве.
Лугі і нівы аялінеюць,
Над цеплым сонейкам трымціць.
Буслы цярэстыя рабеюць,
На гняздах столчы, крычашь.
Ім добра там ў гары, висока,
На хвоях тоўстых і дубох;
Хапае стуль пташчына поко
Зямлі нівіданы разлог.
Сярод кустоў, пясочкаў, поля
Дарога родная ляжыць...
Вось там прайшла дзяцінная вода.
Я мог там цешыцца і жыць.
Куток мой родны! Як ты мілы,
Як дigneш ты міне ў свой бок!
Цібе забыць ні маю сілы —
Цібе вітаю я здалёк.

Менск
30/ш 1918 г.

Макар.

Рздантар Я. Лёсін.

Абвестка.

Мэханічная фабрыка Віленскага Таварыства
Сельскай Гаспадаркі у Арле (выселяная з Вільні),
суліць усім каопэратывам сталевыя зубы (кледзі)
для барон—забіваць у дрэўляныя рамы.

Умовы прадажы і пробы высылаюцца почтай.

Адрас для лістоў: Орел, Кромская 18, Склад Віленскага О-ва Сельск. Хозяйств.

Адрас для телеграм: Орел. Агрікультура.

3—6

